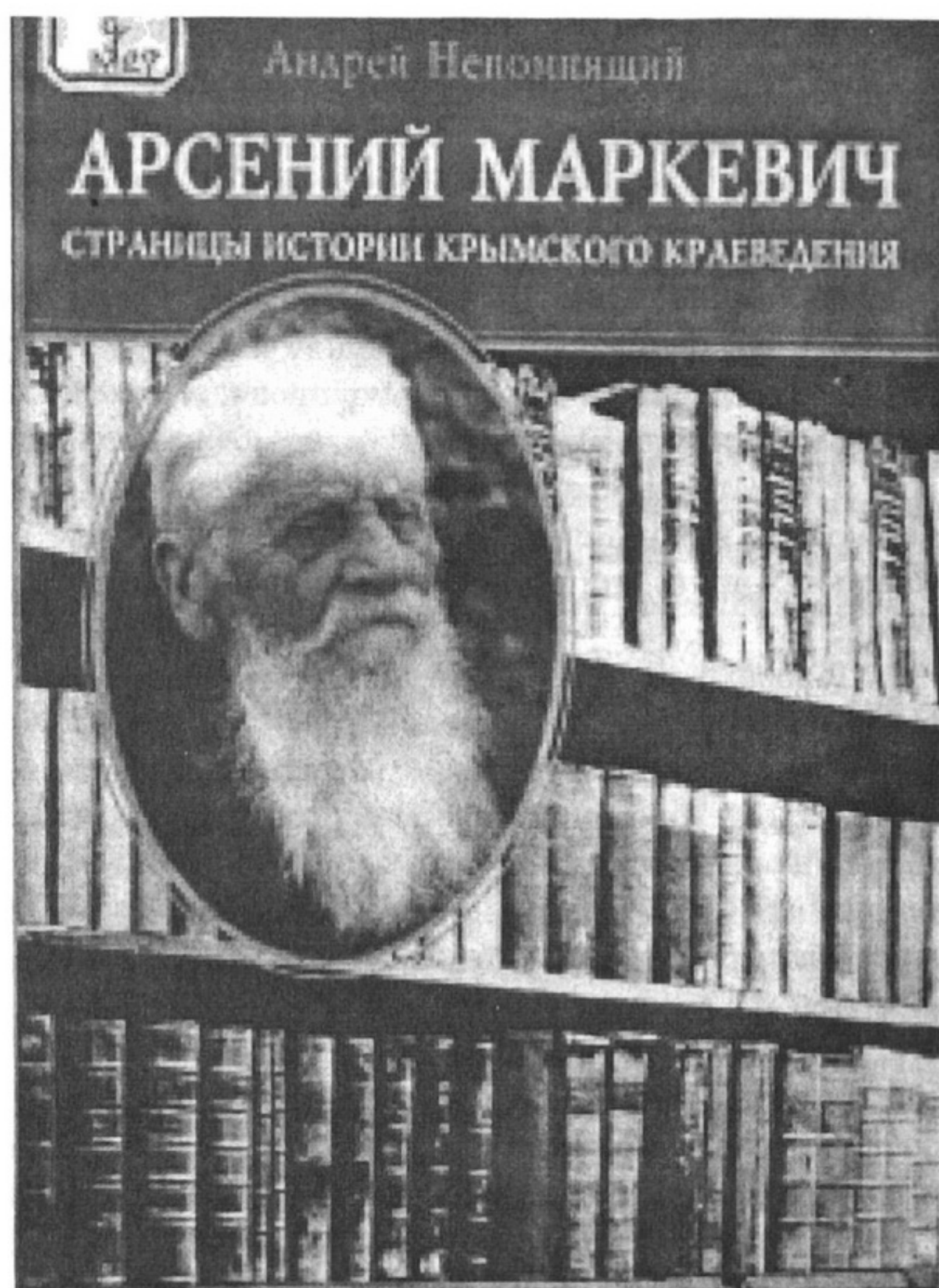

Надія МЕЛЬНИК,

ст. наук. співробітник Інституту біографічних досліджень НБУВ, канд. іст. наук

Арсеній Іванович Маркевич - «кримознавець номер Один»

(Непомнящий А. А. Арсеній Маркевич: Страницы истории крымского краеведения. – Симферополь: Бизнес-Информ, 2005. – 432 с. – (Биобиблиография кривоведения; Вып. 3)

Поява досліджень, присвячених окремим особистостям, завжди викликала і викликає неабиякий інтерес як науковців, так і широкого кола читачів. Тим більше цей інтерес посилюється, коли йдеться про тих діячів історії та культури, життєвий шлях яких тривалий час не був предметом спеціальних наукових досліджень. У кращому разі інформація про них обмежувалася сухими статтями у фахових енциклопедичних виданнях. Тому закономірним є інтерес до особи Арсенія Івановича Маркевича – організатора краєзнавчого руху Криму кінця ХІХ – початку ХХ ст., біографія та просопографічні подробиці життя якого не були досліджені повною мірою до сьогодні. Цю прогалину вдалося заповнити Андрію Непомнящому – провідному досліднику історії розвитку кримознав-

чих бібліографічних досліджень та біобібліографічної спадщини істориків-кримознавців кінця ХVІІІ – першої третини ХХ ст., який на сьогодні уже знаний цілою низкою наукових праць: «Развитие исторического краеведения в Крыму в ХІХ – начале ХХ века: Учеб. пособие» (Симф., 1995); «Краеведение в Крыму историческое (2 пол. ХІХ – нач. ХХ веков): Библиогр. указатель» (Симф., 1995); «Очерки развития исторического краеведения Крыма в ХІХ – начале ХХ века» (Симф., 1998); «Музейное дело в Крыму и его старатели (ХІХ – начало ХХ века). Биобиблиографическое исследование» (Симф., 2000); «История и этнография народов Крыма: Библиография и архивы (конец ХVІІІ – начало ХХ века)» (Симф., 2001); «Историчне кримознавство (кінець ХVІІІ – початок ХХ століття): Біобібліографічне дослідження» (Симф., 2003).

У новому дослідженні Андрій Непомнящий зробив вдалу спробу не тільки відтворити життя і діяльність такої безперечно заслуженої особи, як Арсеній Маркевич, але й показати розвиток кримознавчих досліджень у різні політичні періоди та ті труднощі, які переживало краєзнавство Криму. У зв'язку з цим слід відзначити продуману структуру видання, яка і підпорядкована ідеї відображення діяльності окремої особистості на тлі епохи. Такий підхід дав змогу авторові подати не тільки біографічні відомості про А. Маркевича, але й низку біографічних довідок про вчених-кримознавців, організаторів наукового кримознавства різних історичних періодів, що значно розширює рамки теми видання та свідчить про копітку роботу.

Авторові вдалося розшукати в архівах ряд автобіографій А. І. Маркевича та епістолярну спадщину вченого, який багато листувався з діячами історичної науки, літературознавцями, редакторами різноманітних видань. Лише невеликий перелік кореспондентів А. Маркевича засвідчує масштабність та непересічність його особистості. Се-

ред них – Ю. А. Кулаковський, С. С. Некрасов, А. Х. Стевен, М. І. Веселовський, Н. Д. Полонська-Василенко, В. В. Латишев, В. І. Вернадський та ін. Особливо цікаве листування уже досвідченого вченого, голови Таврійської ученої архівної комісії (ТУАК) А. І. Маркевича з молодим енергійним істориком Н. Д. Полонською-Василенко, яке тривало з 1916 до 1941 року. Останній з виявлених на сьогодні листів А. І. Маркевича адресований їй і датований 14 серпня 1941 р. Епістолярна спадщина вченого-кримознавця і стала основною джерельною базою дослідження, що дало змогу авторові крок за кроком реконструювати непростий, а інколи і трагічний, життєвий шлях А. Маркевича, якому випала доля бути біля витоків краєзнавчої науки в Криму (діяльність в ТУАК), в Історичному товаристві в Сімферополі, Кримцентрархіві, пережити період «реквізицій» революційної епохи, розгром історико-культурного краєзнавства на рубежі 20–30-х років ХХ ст., репресії 1937–1938 рр., блокаду Ленінграда.

Залучення автором як основного джерела дослідження листування А. І. Маркевича потребувало масштабної пошукової роботи в архівах Російської Федерації та України. Зокрема, А. Непомнящому вдалося ввести у науковий обіг листи та праці вченого, які зберігалися в Москві: Архів Російської академії наук, Державний архів Російської Федерації, Російський державний архів літератури та мистецтва; Санкт-Петербурзькому філіалі архіву Російської академії наук, Російському державному історичному архіві (Санкт-Петербург), Державному архіві в Автономній Республіці Крим, Державному архіві міста Києва, Державному архіві міста Одеси, Центральному історичному архіві України (Київ). Не менш цікаві матеріали знайдені автором в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та у Відділі рукопису Російської національної бібліотеки (Санкт-Петербург).

Привертають увагу і «Додатки», в яких під назвою «Неизвестный А. И. Маркевич» вміщено тексти праць самого А. І. Маркевича: «Судьбы памятников древности в Тавриде», «Археологические исследования и раскопки в Крыму», «Керченская конференция археологов», «З культурної минувшини Криму ХІХ ст.: Короткі нариси» та автобіографія, написана 27.08.1929 р., яку автор дослідження виявив в особовому архівному фонді академіка

М. С. Державіна в Санкт-Петербурзькому філіалі архіву Російської академії наук. Ґрунтовне опрацювання епістолярних джерел у процесі біографічного дослідження дало можливість А. Непомнящому у всій повноті показати всі етапи життя видатного кримознавця як в контексті історичних обставин, так і розкрити особливості його внутрішнього світу, відносин з колегами та друзями, дали змогу відтворити повсякденний образ Арсенія Івановича Маркевича як людини та вченого-кримознавця.

Це видання є значним внеском як в історіографію кримознавчих досліджень, так і в біографістику, зокрема у дослідження творчості видатного кримського діяча А. І. Маркевича. Добре продумана структура, вдале поліграфічне оформлення книги привернули до неї увагу широкого кола читачів. Зібрані автором біографічні матеріали про непересічного діяча кримської історії можуть бути розміщені в недалекому майбутньому, зі згоди автора, на сайті «Український біографічний архів», робота над формуванням якого ведеться в Інституті біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.